

УДК 341: 316.774: 070.13

ЗАБАРА І.М., кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного права
Інституту міжнародних відносин Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

**МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ
ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ
В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ:
ДО ДВАДЦЯТИРІЧЧЯ КОНВЕНЦІЇ ТАМПЕРЕ 1998 РОКУ**

***Анотація.** У статті досліджуються питання міжнародно-правового регулювання діяльності з використання телекомунікаційних ресурсів в умовах надзвичайних ситуацій. Автор акцентує увагу на комунікаційній складовій міжнародно-правової проблематики діяльності суб'єктів в умовах надання гуманітарної допомоги. Автор розглядає передумови, сферу регулювання, засади і умови міжнародно-правового співробітництва з надання телекомунікаційних ресурсів для пом'якшення наслідків стихійних лих та здійсненні операцій з надання допомоги. Аналізуються проблемні питання базових засад міжнародно-правового режиму сучасних міжнародних комунікаційних відносин у сфері надання допомоги у випадку стихійних лих і надзвичайних ситуацій..*

***Ключові слова:** телекомунікації, телекомунікаційні ресурси, телекомунікаційна допомога, міжнародно-правовий режим, міжнародно-правові відносини.*

***Summary.** The article deals with the issues of international legal regulation of activity on the use of telecommunication resources in the conditions of emergency situations. The author focuses on the communication component of the international legal issues of the subjects' activities in the provision of humanitarian assistance. Examines the preconditions, the scope of regulation, the principles and conditions of international legal cooperation for the provision of telecommunication resources for mitigating the effects of natural disasters and the implementation of assistance operations. The article analyzes the problematic issues of the basic principles of the international legal regime of modern international communication relations in the field of assistance in the event of natural disasters and emergencies.*

***Keywords:** telecommunications, telecommunication resources, telecommunication assistance, international legal regime, international legal relations.*

***Аннотация.** В статье исследуются вопросы международно-правового регулирования деятельности по использованию телекоммуникационных ресурсов в условиях чрезвычайных ситуаций. Автор акцентирует внимание на коммуникационной составляющей международно-правовой проблематики деятельности субъектов в условиях предоставления гуманитарной помощи. Автор рассматривает предпосылки, сферу регулирования и условия международно-правового сотрудничества по предоставлению телекоммуникационных ресурсов для смягчения последствий стихийных бедствий и осуществления операций по оказанию помощи. Анализируются проблемные вопросы международно-правового режима современных международных коммуникационных отношений в сфере оказания помощи в случае стихийных бедствий и чрезвычайных ситуаций.*

***Ключевые слова:** телекоммуникации, телекоммуникационные ресурсы, телекоммуникационная помощь, международно-правовой режим, международно-правовые отношения.*

Постановка проблеми та актуальність дослідження. 18 червня 1998 року на міжнародній конференції в місті Тампере (Фінляндія), було прийнято Конвенцію про надання телекомунікаційних ресурсів для пом'якшення наслідків лих і здійснення операцій із надання допомоги (далі, офіційна скорочена назва – Конвенція Тампере) [1].

Прийняття зазначеної Конвенції виступило свідченням того факту, що світове співтовариство в питанні регламентації діяльності у випадку стихійних лих та в рамках концепції “міжнародного права катастроф” наблизилось до значно нового рівня правового регулювання захисту і надання допомоги, покликаних зменшити число людських жертв, страждань людей, масштабів шкоди майну та навколишньому середовищу.

Конвенція Тампере стала визначальною універсальною конвенцією, яка фактично розпочала новий, третій етап розвитку регламентації міжнародно-правової співпраці на випадок стихійних лих, а саме – період після 1990 року [2, с. 12], що було обумовлено, “по-перше, еволюцією міжнародно-правової думки щодо регламентації міжнародних відносин, пов’язаних із діяльністю на випадок стихійних лих, та по-друге, етапами становлення принципів та норм, які тим чи іншим чином регулюють досліджувані відносини” [2, с. 12].

У загальному контексті надання гуманітарної допомоги у випадку стихійних лих, Конвенція Тампере визначає і забезпечує:

- міжнародно-правову основу для розгортання і використання електрозв’язку при наданні міжнародної гуманітарної допомоги,
- міжнародно-правову основу гарантованого оперативного надання телекомунікаційних ресурсів для пом’якшення наслідків лих і здійснення операцій з надання допомоги,
- міжнародно-правову основу (своєчасного, оперативного, повного та достовірного) отримання, обміну і поширення інформації про небезпечні природні явища, безпеку для здоров’я людей і стихійні лиха, а також
- сприяє міжнародному співробітництву в області зменшення масштабів впливу стихійних лих.

Разом з тим, Конвенція Тампере містить і низку положень, що підлягають подальшій деталізації, оскільки перед світовим співтовариством постають нові завдання, визначаються нові пріоритети і висуваються нові вимоги.

Поряд з іншими питаннями, важливим є визначення і узагальнення базових засад міжнародно-правового режиму сучасних міжнародних відносин в сфері використання телекомунікаційної допомоги і телекомунікаційних ресурсів. Вартою, на нашу думку, буде і увага до концептуальних підходів, що пропонуються в рамках міжнародних організацій.

Результати аналізу наукових публікацій свідчить про те, що коло проблемних питань, висвітлених у роботах Д. Александера, П.Н. Бірюкова, П. Волкера, Й. Дінстайна, В.А. Євсегнеєва, К. Жоржа, В.В. Ласаускайте, І.І. Лукашука, А.І. Микульшина, Б. Морза, П. Макалістер-Сміта, Дж. Потіки, Л.Р. Сивко, Д. Фідлера, Р. Хардкасла, Дж. Хатчинсона, А. Чуа, П. Уокера, Є.Т. Усенка, Г.Г. Шинкарецької та інших вчених є доволі широким. Серед розглянутих авторами – питання співробітництва держав у сфері подолання наслідків стихійних лих, міжнародно-правової регламентації відносин, пов’язаних із діяльністю на випадок стихійних лих, питання міжнародно-правового режиму діяльності з надання гуманітарної та іншої допомоги. Разом з тим, враховуючи різноманітність розглянутої авторами тематики, вартими окремого розгляду є і питання щодо сучасних теоретичних і практичних підходів до правових засад надання телекомунікаційної допомоги і телекомунікаційних ресурсів, зокрема на тлі достатньо неширокого кола наукових робіт із цього аспекту правовідносин.

Важливою, на нашу думку, є і позиція Комісії міжнародного права ООН та Міжнародної федерації організацій Червоного Хреста та Червоного Півмісяця.

Метою статті є визначення і узагальнення базових засад міжнародно-правового режиму сучасних комунікаційних відносин в сфері використання телекомунікаційних ресурсів в умовах надзвичайних ситуацій.

Виклад основних положень. Проблематика міжнародно-правового регулювання надання телекомунікаційних ресурсів для подолання наслідків стихійних лих, що здійснюється у в рамках гуманітарної допомоги, посідає окреме місце.

Прийнята *Конвенція Тампере про надання телекомунікаційних ресурсів для пом'якшення наслідків лих і здійснення операцій із надання допомоги 1998 р.* [1] стала результатом Першої міжурядової конференції з надзвичайних ситуацій електрозв'язку “ІСЕТ-98”. Конвенція Тампере була прийнята 60 державами і ратифікована 49, набула чинності 8 січня 2005 року [3].

Прийняття зазначеної Конвенції виступило з *одного боку* – показником спільного бачення міжнародного співтовариства проблематики щодо численних ситуацій з надання гуманітарної допомоги у випадках стихійних лих і надзвичайних ситуацій і, окремо – питаннями їхнього міжнародно-правового регулювання, а з *іншого боку* – поштовхом у розвитку міжнародно-правового регулювання відносин, пов'язаних із забезпеченням передачі інформації, а також наданням та використанням зв'язку та телекомунікаційних ресурсів за надзвичайних умов (техногенних та природніх катастроф).

Таке комплексне розв'язання було викликано низкою чинників. Зокрема тими, що склались переважно у період до дев'яностих років ХХ сторіччя і, на сьогодні, характеризуються наступним:

- відсутністю системного підходу до діяльності держав та її міжнародно-правового регулювання на випадок стихійних лих;
- відсутністю універсального договірного і інституційного механізмів міжнародного співробітництва у здійсненні операцій із надання допомоги і подоланні наслідків стихійних лих. Позитивним для розвитку міжнародно-правового регулювання використання телекомунікаційних ресурсів в умовах надзвичайних ситуацій стало прийняття Конвенції про створення та Статут Міжнародного союзу допомоги (1927 р.), а також діяльність першої і фактично єдиної міжурядової організації – Міжнародного союзу допомоги, що однак не набула широкої підтримки;
- початковим розвитком двостороннього, а з часом – і регіонального співробітництва переважно на умовах укладання угод *ad hoc*, між різними суб'єктами (державами і міжнародними урядовими і міжнародними неурядовими організаціями) з питань діяльності у випадках стихійних лих, надання допомоги і подоланні наслідків;
- поступовим зростанням ролі міжнародних неурядових гуманітарних організацій у наданні допомоги та подоланні наслідків стихійних лих;
- появою окремих міжнародно-правових досліджень з проблематики надання гуманітарної допомоги у випадках стихійних лих і надзвичайних ситуацій;
- розумінням численних проблем і намаганням держав розширити договірну базу і заснувати міжнародну організацію.

Разом з тим, у період після 1990 року, підвищена увага світового співтовариства до категорії комунікації і комунікаційної діяльності, у зв'язку із появою і стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, викликала нове бачення, наповнення і розуміння проблематики з використання телекомунікаційних ресурсів в умовах надзвичайних ситуацій зокрема, у разі стихійних лих.

Йдеться про міжнародне співробітництво і міжнародно-правове регулювання використання телекомунікаційних ресурсів у певних, визначених ситуаціях, а саме – у

разі серйозних порушень функціонування суспільства, які створюють загрозу життю і здоров'ю людей, майну або навколишньому середовищу, незалежно від того, чи викликані вони природними силами або техногенними аваріями, виникли раптово або у результаті певного процесу.

У рамках міжнародно-правового регулювання, важливими для розгляду варто виокремити наступні питання:

1. Передумови розвитку проблематики;
2. Сфера регулювання і особливості термінології;
3. Засади і умови міжнародно-правового співробітництва.

1. Передумовами розвитку проблематики з міжнародно-правового регулювання надання телекомунікаційних ресурсів в умовах надзвичайних ситуацій виступила низка чинників, які спрямували зусилля світового співтовариства на розробку відповідних положень. Серед головних виступили:

– визнання того факту, що “масштаби, складність, частота і вплив стихійних лих збільшуються швидкими темпами” (п. 1 Преамбули) [1]; ці процеси супроводжуються стражданнями жертв стихійних лих та надзвичайних ситуацій, загибеллю людей, масовим переміщенням людей і матеріальними руйнаціями (п. 9 Преамбули Резолюції ГА ООН 51/194) [7], (п. 2) [4];

– занепокоєння масштабним “впливом стихійних лих на комунікаційні системи і потоки інформації” (п. 6 Преамбули) [1],

– розуміння “важливої ролі телекомунікацій у справі пом'якшення наслідків від стихійних лих і надзвичайних ситуацій та наданні допомоги” (п. 13 Преамбули) [1], а також визнання “важливої ролі мовлення у поширенні точної інформації про стихійні лиха” (п. 4 Преамбули) [1];

– потреба “установ з надання гуманітарної та іншої допомоги у надійних телекомунікаційних ресурсах для виконання їх задач, а також забезпеченні безпеки персоналу з надання гуманітарної та іншої допомоги” (п. 2, п. 3 Преамбули) [1];

– бажання “забезпечити наявність надійних, швидко доступних телекомунікаційних ресурсів для пом'якшення наслідків стихійних лих і здійснення операцій з надання допомоги за підтримки держав, державних і недержавних установ” (п. 20, п.19 Преамбули) [1];

– усвідомлення і переконання у тому, що “ефективне, своєчасне розгортання телекомунікаційних ресурсів і швидкі і ефективні потоки точної і правдивої інформації мають надзвичайно важливе значення для зменшення кількості людських жертв, страждань людей і шкоди майну і навколишньому середовищу, у результаті стихійних лих” (п. 5 Преамбули) [1];

– наголошення на “особливих потребах найменш розвинутих держав світу у технічній допомозі у (питанні) розвитку телекомунікаційних ресурсів для пом'якшення наслідків стихійних лих та здійсненні операцій з надання допомоги” (п.1, п.7 Преамбули) [1] [4];

– підтвердження “абсолютного пріоритету, що надається аварійним рятівним комунікаційним засобам, що відображено у більш ніж п'ятдесяти міжнародних нормативних документах, у тому числі у Статуті Міжнародного союзу електрозв'язку” (п. 8, п.10 Преамбули) [1; 5];

– розвиток “ReliefWeb” як глобальної системи інформації гуманітарного характеру з метою поширення обміну і достовірної і своєчасної інформації про стихійні лиха і надзвичайні ситуації (п. 13 Резолюції 51/194) [7], п.17 Преамбули) [1];

– бажання сприяти міжнародному співробітництву із пом'якшення наслідків стихійних лих, враховуючи історію міжнародного співробітництва і координації пом'якшення наслідків стихійних лих, надання допомоги, рятування людей при використанні телекомунікаційних ресурсів (п. 21, п. 9, п. 12, п. 14, п. 15, п. 17 Преамбули) [1], (Резолюція ГА ООН №51/194) [7].

2. Сфера регулювання і особливості термінології. Для розгляду проблематики міжнародно-правового регулювання відносин з (а) використання телекомунікаційних ресурсів в умовах надзвичайних ситуацій та (б) сприяння міжнародному співробітництву при наданні телекомунікаційних ресурсів для пом'якшення наслідків лих і надання допомоги, вартим, на нашу думку, є стислий попередній розгляд термінології – як за визначенням (а) небезпечних явищ (подій), (б) суб'єктного складу, так і (с) окремих понять у сфері телекомунікаційних відносин. Це цілком відповідатиме сучасним міжнародно-правовим поглядам, висловленим в рамках Комісії міжнародного права ООН [6] (далі – КМП ООН), що охоплюють питання:

- *ratione materiae* (в тому числі поняття лиха та його класифікація),
- *ratione personae* (діяльність державних і недержавних суб'єктів),
- *ratione temporis* (дії до лиха, під час лиха і після нього).

(а) Розгляд термінології щодо небезпечних явищ (подій) потрібен для розуміння принципового питання – на які саме випадки поширюється надання телекомунікаційних ресурсів та телекомунікаційної допомоги.

Зауважимо, що питання щодо визначення і характеристики небезпечних явищ, за яких передбачається надання, в рамках гуманітарної допомоги, зокрема – телекомунікаційної допомоги, виступало і залишається одним із важливих, принципових і дискусійних протягом доволі тривалого часу.

Тому, для характеристики цих явищ конвенційно було визначено кілька понять, зокрема “лихо”, “небезпечне природне явище”, “небезпека для здоров'я людей”, “операції з надання допомоги”, “пом'якшення наслідків лих”.

Ключовим виступає поняття “*лихо*” (англ. - disaster, ісп. - catastrofe, рос. - бедствие, фр. - catastrophe), що означає “серйозне порушення функціонування суспільства, яке створює серйозну, широку загрозу для життя і здоров'я людей, майна або навколишнього середовища, незалежно від того, чи викликано воно аварією, силами природи або діяльністю людини і виникло раптово або у результаті складного, тривалого процесу” (п. 6 ст. 1) [1].

Саме в разі класифікації події у якості “лихо” – можливим є надання телекомунікаційних ресурсів і допомоги на умовах Конвенції Тампере.

Інші конвенційні терміни – “небезпечне природне явище”, “небезпека для здоров'я людей”, “операції з надання допомоги”, “пом'якшення наслідків лих” – покликані відповідно розкрити поняття заходів, явищ, процесів та діяльності, що спрямовані на подолання або зменшення впливу лиха.

Зауважимо, що визначені Конвенцією Тампере терміни щодо небезпечних явищ (подій) виступають результатом компромісу між державами, оскільки, як зазначає КМП ООН, виступають “найбільш відповідним орієнтиром” (п. 44), про що зазначалось у її “Другій доповіді про захист людей у випадку лиха” 2009 р. [6]. Роботи із вдосконалення термінології продовжуються, про що свідчить як аналіз низки регіональних угод, так і доктринальне визначення ключового поняття “лиха” (п. 45) запропоноване самою КМП ООН, та його характеристики (пп. 46-49) [6]. Зокрема, за пропозицією КМП ООН – “лихо” означає “серйозне порушення функціонування суспільства, що не включає

збройний конфлікт, яке призводить до значних масових людських, матеріальних і екологічних втрат” [6].

Визначення термінології щодо небезпечних явищ (подій) виступило суттєвим внеском у питання міжнародно-правового регулювання надання телекомунікаційних ресурсів і телекомунікаційної допомоги у випадку стихійних лих.

(b) Звернення до термінології щодо суб’єктного складу є важливим з тієї причини, що у операціях з (а) пом’якшення або ліквідації наслідків лих, (б) надання телекомунікаційних ресурсів, (в) телекомунікаційної і гуманітарної допомоги крім держав, беруть участь і інші суб’єкти – міжнародні неурядові організації, приватні і корпоративні утворення, що стало типовим у правовідносинах з надання гуманітарної допомоги у випадках стихійних лих.

Для характеристики суб’єктного складу обрано такі терміни, як “державо-учасниця, що надає допомогу”, “державо-учасниця, що запитує допомогу”, “неурядова організація” (визначається як будь-яка організація, включаючи приватні і корпоративні утворення, що не є державними або урядовими або міжурядовими організаціями”) (п. 10 ст. 1) [1], “недержавне утворення” (розглядається як будь-яке утворення, включаючи неурядові організації і рух Червоного Хреста і Червоного Півмісяця) (п. 11 ст. 1) [1].

Разом з тим, досить важливо звернути увагу і на нового суб’єкта правовідносин – “Координатора надзвичайної допомоги Організації Об’єднаних Націй”.

(c) Крім термінології щодо небезпечних явищ, суб’єктного складу, визначено і окремі поняття у сфері телекомунікаційних відносин, зокрема, поняття “телекомунікації”, “телекомунікаційні ресурси”, “телекомунікаційна допомога”.

Варто, на нашу думку, звернутись до їх конвенційного визначення. Зокрема, “*телекомунікації* – означають будь-яку передачу, трансляцію або приймання знаків, сигналів, письмових матеріалів, зображень, звуків або відомостей будь-якого роду дротами, радіо, оптиковолокном або за допомогою іншої електромагнітної системи” (п. 15 ст. 1) [1]. Зауважимо, що це визначення у повному обсязі кореспондує поняттю “*електрозв’язок*”, визначеному для усієї відповідної діяльності під егідою Міжнародного союзу електрозв’язку (п. 1012 Додатку Статуту МСЕ) [5].

Разом з тим, термін “*телекомунікаційні ресурси* – означає персонал, обладнання, матеріали, інформацію, професійну підготовку, радіочастотний діапазон, мережу або трансляційні заходи або інші ресурси, необхідні для телекомунікацій” (п. 14 ст. 1) [1]. Таке розширене поняття “телекомунікаційних ресурсів” покликане охопити якомога більше елементів з метою надання широкого спектру допомоги.

У свою чергу, конвенційно визначено, що “*телекомунікаційна допомога* – означає надання телекомунікаційних або інших ресурсів або підтримки, покликаної сприяти використанню телекомунікаційних ресурсів” (п. 13 ст. 1) [1].

Зазначимо, що поєднання у Конвенції Тампере широкого кола визначених випадків надання телекомунікаційної допомоги і визначення відповідної термінології щодо небезпечних явищ, суб’єктного складу та окремих понять у сфері телекомунікаційних відносин, виступило значним чинником у питаннях сприяння міжнародному співробітництву для пом’якшення наслідків лих.

3. Засади і умови міжнародно-правового співробітництва при наданні телекомунікаційних ресурсів для пом’якшення наслідків лих і здійснення операцій із надання допомоги виокремлюють це питання в рамках більш широкого питання – міжнародно-правового співробітництва з надання гуманітарної допомоги за стихійних лих.

Надання телекомунікаційної допомоги, відповідно до положень Конвенції Тампере, відбувається згідно з принципами і нормами міжнародного права, за певною процедурою і з дотриманням визначених умов.

Метою співробітництва (між державами, міжурядовими організаціями і недержавними утвореннями) є “сприяння використанню телекомунікаційних ресурсів для пом’якшення наслідків [стихійних] лих і надання допомоги” (п. 1 ст. 3) [1]. Таке використання ресурсів, відповідно до положень Конвенції Тампере, має комунікаційну і інформаційну складові.

Зокрема, комунікаційна складова передбачає:

а) “розгортання наземного і супутникового телекомунікаційного обладнання...” (п. 2а ст. 3);

б) “надання швидкої телекомунікаційної допомоги...” (п. 2с ст. 3);

в) “встановлення і експлуатацію надійних, гнучких телекомунікаційних систем...” (п. 2d ст. 3);

Разом з тим, інформаційна складова передбачає:

г) “прогнозування, спостереження і отримання інформації про небезпечні природні явища, безпеку для здоров’я людей і лиха” (п. 2а ст. 3);

д) “обмін інформацією про небезпечні природні явища, загрози для здоров’я людей і лихах між учасниками відносин, а також поширення такої інформації серед населення...” (п. 2b ст. 3).

Процедура, умови, права і обов’язки сторін щодо телекомунікаційної допомоги охоплюють, за умовами Конвенції Тампере, принципіві питання зокрема, запиту і отримання згоди на її надання, початку її надання, вірогідної компенсації, її припинення та можливі правові наслідки.

За погодженою процедурою, телекомунікаційна допомога для пом’якшення наслідків стихійних лих надається виключно на запит держав (п. 1 ст. 4) [1]. Для цього “держава-учасниця, що запитує допомогу”, може звернутись безпосередньо до іншої держави-учасниці Конвенції, або до Координатора надзвичайної допомоги Організації Об’єднаних Націй (далі – координатор операцій). І держава, і координатор операцій взаємно повідомляють один одного і поширюють інформацію серед інших держав (п. 1 ст. 4).

Держава, що запитує телекомунікаційну допомогу зазначає розмір, характер і заходи необхідної допомоги (п.2 ст.4) [1]. У свою чергу “держава-учасниця, що надає допомогу”, визначає і повідомляє (безпосередньо, або через координатора операцій) про можливість її надання, а також розміри, терміни, умови, обмеження і можливу вартість такої допомоги (п. 3 ст. 4).

Водночас, кожна з держав, що у свою чергу, вирішила надати телекомунікаційну допомогу, інформує якомога скоріше координатора операцій (п. 4 ст. 4).

За умовами Конвенції Тампере, телекомунікаційна допомога не надається без згоди держави, що запитує допомогу. Крім того держава, що запитує допомогу зберігає за собою право відхилити усю або частину телекомунікаційної допомоги, посилаючись на чинне внутрішньодержавне законодавство або політику (п. 5 ст. 4) [1].

За будь-якими державами зберігається право, у відповідності з внутрішньодержавним законодавством, спрямовувати, контролювати і координувати телекомунікаційну допомогу, що надається на підставі Конвенції, в межах її території або здійснювати такий контроль за такою допомогою (п. 8 ст. 4).

За державами, що запитують допомогу, визнається право запитувати телекомунікаційну допомогу безпосередньо у недержавних утворень і міжурядових

організацій. У свою чергу, за недержавними утвореннями і міжурядовими організаціями визнається право надавати телекомунікаційну допомогу державам, що її запитують (п. 6 ст. 4).

Недержавні утворення і міжурядові організації не можуть виступати в якості суб'єкта, що запитує допомогу, і не можуть просити про її надання на підставі Конвенції (п. 7 ст. 4).

Держава-учасниця, що запитує допомогу, в міру своїх можливостей, створює умови і надає місцеві послуги для належного і ефективного надання телекомунікаційної допомоги (швидке ліцензування або звільнення від ліцензування телекомунікаційного обладнання, його захист) (п. 2, 3 ст. 5) [1].

Держави-учасниці, по можливості, у відповідності із внутрішньодержавним законодавством, усувають регламентуючі бар'єри на шляху використання телекомунікаційних ресурсів (зокрема положення, що обмежують імпорт або експорт телекомунікаційного обладнання; використання телекомунікаційного обладнання або радіочастотного діапазону; обмеження пересування персоналу, що працює з телекомунікаційним обладнанням; положення щодо ввезення, вивезення і провезення через територію телекомунікаційних ресурсів (ст. 9).

Використання обладнання і матеріалів, наданих у рамках допомоги, не впливає на право власності. Держава-учасниця, що запитує допомогу, забезпечує швидке повернення такого обладнання, матеріалів та майна тій державі, що надає допомогу (п. 4 ст. 5).

Держава-учасниця, що запитує допомогу, не дає розпоряджень щодо розгортання або використання телекомунікаційних ресурсів для цілей, безпосередньо не пов'язаних із прогнозуванням стихійних лих, підготовкою до них, прийняттям заходів у відповідь, спостереженням, пом'якшенням їх наслідків і наданням допомоги під час або після стихійних лих (п. 5 ст. 5) [1].

Особи і організації, що надають телекомунікаційну допомогу або іншим чином сприяють використанню телекомунікаційних ресурсів, зобов'язані поважати закони і правила цієї держави. Такі особи і організації також зобов'язані не втручатись у внутрішні справи держави, на територію якої вони прибули (п. 7 ст. 5).

“Держава, що запитує допомогу” і “держава що надає допомогу” можуть у будь-який час припинити надання і отримання телекомунікаційної допомоги шляхом письмового повідомлення. Далі, за процедурою, держави розпочинають консультації для належного і швидкого припинення допомоги, враховуючи наслідки такого припинення допомоги, з точки зору небезпеки для життя людей і операцій, що здійснюються з надання допомоги від стихійних лих (п. 1 ст. 6) [1].

Держава, що звертається з проханням про припинення телекомунікаційної допомоги, повідомляє про це координатора операцій, який сприяє їй (п. 3 ст. 6).

Держави можуть обумовити надання телекомунікаційної допомоги задля пом'якшення наслідків лих отриманням згоди сплатити або відшкодувати відповідні витрати (п. 1 ст. 7).

При визначенні доцільності сплати або відшкодування за надання телекомунікаційних послуг, держави беруть до уваги, разом із іншими, наступні чинники: а) принципи ООН щодо гуманітарної допомоги; б) характер лиха, небезпечного природного явища або небезпеки для здоров'я людей; с) вплив або потенційний вплив стихійного лиха; d) місце походження стихійного лиха; e) район, що потерпів або може потерпіти в результаті стихійного лиха; f) випадки стихійних лих у минулому і вірогідність лиха у майбутньому у потерпілому районі; g) здатність кожної

держави, охопленої стихійним лихом, небезпечним природним явищем або небезпекою для здоров'я людей, підготуватись до таких явищ або прийняти відповідні заходи; h) потреби держав, що розвиваються (п. 8 ст. 7) [1].

Такі самі умови щодо відшкодування поширюються і на випадки, коли телекомунікаційну допомогу надають недержавні утворення або міжурядові організації в разі, якщо держава погоджується на це (п. 9 ст. 7).

В разі, якщо надання телекомунікаційної допомоги обумовлено оплатою або відшкодуванням витрат, то вони здійснюються негайно, після прохання держави, що надає допомогу (п. 6, п. 7 ст. 7) [1].

Кожна держава, на прохання іншої, тією мірою, якою це допускається внутрішньодержавним законодавством, сприяє ввезенню, вивезенню і транзиту через свою територію персоналу, обладнання, матеріалів і інформації, пов'язаних із використанням телекомунікаційних ресурсів для пом'якшення наслідків стихійних лих і надання допомоги (п. 4 ст. 9) [1].

За загальними умовами, для сприяння використанню телекомунікаційних ресурсів задля пом'якшення наслідків стихійних лих і надання допомоги, держави можуть:

- укладати додаткові багатосторонні або двосторонні угоди і домовленості (п. 3 ст. 3),

- створювати механізми для навчання поводженню з обладнанням і його застосуванню (п. 5 ст. 3),

- [впроваджувати] ознайомчі курси з питань розробки, проектування і створення телекомунікаційних служб для попередження, моніторингу і пом'якшення наслідків стихійних лих (п. 5 ст. 3).

При цьому держави, за допомогою міжнародних організацій, звертаються до:

(a) практики розробки і використання типових угод (п. 4а ст. 3),

(b) найбільш ефективної практики (п. 4b ст. 3),

(c) іншої відповідної інформації з використанням електронних засобів і відповідних механізмів (п. 4b ст. 3),

(d) розробки, застосування і підтримки процедур та систем збору і поширення інформації (п. 4с ст. 3) [1].

Такими виступають узагальнені базові засади міжнародно-правового режиму сучасних комунікаційних відносин в сфері використання телекомунікаційних ресурсів в умовах надзвичайних ситуацій.

Разом з тим, заслуговує на увагу двадцятирічний досвід застосування Конвенції Тампере, а також діяльність міжнародних організацій універсального характеру з її вдосконалення.

Провідну і координуючу роль відіграє ООН та її органи, що уповноважені сприяти міжнародному співробітництву в області гуманітарної допомоги у випадку стихійних лих. Координуючими і спрямовуючими діяльність виступають:

- Всесвітні конференції ООН із зменшення небезпек від лиха. Прийняті *“Хіогська декларація”* і *“Хіогська рамочна програма дій на 2005 – 2015 роки: створення потенціалу протидії лихам на рівні держав і громад”* виступили поштовхом для продовження відповідної діяльності на період після 2015 р.;

- Глобальна платформа ООН з дій із зменшення небезпек від лиха;

- Платформа ООН з використання космічної інформації для попередження і ліквідації надзвичайних ситуацій і екстреного реагування (ООН-СПАЙДЕР);

- Міжнародна робоча група з картування у надзвичайних ситуаціях з використанням супутників та інші.

Водночас, доволі широка підтримка здійснюється Міжнародним союзом електрозв'язку. В рамках МСЕ прийнято низку резолюцій, що визначають і деталізують діяльність в сфері електрозв'язку та інформаційно-комунікаційних технологій в цілях контролю і управління у надзвичайних ситуаціях і на випадок лиха. А саме:

- Резолюція № 36 (Анталія, 2006 р.) Повноважної конференції про електрозв'язок і інформаційно-комунікаційні технології на службі гуманітарної допомоги;

- Резолюція № 136 (Анталія, 2006 р.) Повноважної конференції про використання електрозв'язку і інформаційно-комунікаційних технологій в цілях контролю і управління в надзвичайних ситуаціях і у випадках лиха для їх раннього попередження, запобігання, пом'якшення їх наслідків і надання допомоги;

- Резолюція № 34 (Доха, 2006 р.) Всесвітньої конференції з розвитку електрозв'язку (ВКРЕ) про роль електрозв'язку і інформаційно-комунікаційних технологій при ранньому попередженні та пом'якшенні наслідків лиха та при наданні гуманітарної допомоги, а також Питання 22/2 МСЕ-D “Використання ІКТ в області управління операціями на випадок лиха, ресурсів і активних і пасивних систем зондування космічного базування стосовно до надання допомоги на випадок лиха і надзвичайних ситуацій”;

- Резолюція № 48 (Доха, 2006 р.) ВКРЕ про зміцнення співробітництва регуляторних органів в області електрозв'язку;

- Резолюція № 644 (перегл. ВКРЕ-07) про використання ресурсів радіозв'язку для раннього попередження, пом'якшення наслідків лиха і для операцій з надання допомоги при лихах;

- Резолюція № 647 (ВКРЕ-07; 2007 р.) Керівні вказівки по управлінню використанням спектру для радіозв'язку в надзвичайних ситуаціях і для надання допомоги при лихах та інші.

Таким чином, в розвиток положень Конвенції Тампере, складається доволі широкий спектр міжнародних актів, що конкретизують її положення.

Висновки.

У загальному контексті надання гуманітарної допомоги у випадку надзвичайних ситуацій і стихійних лих, *Конвенція про надання телекомунікаційних ресурсів для пом'якшення наслідків лих і здійснення операцій із надання допомоги 1998 року* визначає і забезпечує:

(а) міжнародно-правову основу для розгортання і використання електрозв'язку при наданні міжнародної гуманітарної допомоги,

(б) міжнародно-правову основу гарантованого оперативного надання телекомунікаційних ресурсів для пом'якшення наслідків лих і здійснення операцій з надання допомоги,

(с) міжнародно-правову основу (своєчасного, оперативного, повного та достовірного) отримання, обміну і поширення інформації про небезпечні природні явища, безпеку для здоров'я людей і лиха, а також

(d) сприяє міжнародному співробітництву в області зменшення масштабів впливу стихійних лих.

Разом з тим, положення Конвенції, враховуючи двадцятирічний досвід її використання набувають:

(е) конкретизації через регулярну діяльність Всесвітніх конференцій ООН,

(f) практичної реалізації через діяльність міжнародних універсальних організацій та їх міжнародних програм, платформ, робочих груп,

(g) деталізації через діяльність з міжнародно-правового регулювання в сфері електрозв'язку та інформаційно-комунікаційних технологій в цілях контролю і управління у надзвичайних ситуаціях і на випадок лиха.

Використана література

1. Про надання телекомунікаційних ресурсів для пом'якшення наслідків лих і здійснення операцій із надання допомоги : Конвенція ООН (Тампере) від 18 червня 1998 року. – Режим доступу : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/tampere.shtml
2. Сивко Л.Р. Міжнародно-правова регламентація відносин пов'язаних із діяльністю на випадок стихійних лих : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.11 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2010. – 29 с.
3. Status Tampere Convention on the Provision of Telecommunication Resources for Disaster Mitigation and Relief Operations 1998. – Режим доступу : https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXV-4&chapter=25&lang=en&clang=_en
4. Международное сотрудничество в области гуманитарной помощи в случае стихийных бедствий – от чрезвычайной помощи к развитию : Резолюция 69/243 ГА ООН от 23 декабря 2014 года. – Режим доступу : http://www.un-spider.org/sites/default/files/ARES69243_R.pdf
5. Статут Міжнародного союзу електрозв'язку 1992 року. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_099
6. Комиссия международного права : Второй доклад о защите людей в случае бедствий, подготовлен Специальным докладчиком Эдуардо Валенсией Оспиной от 7 мая 2009 года. – Режим доступу : <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4a5aefda2>
7. Укрепление координации в области чрезвычайной гуманитарной помощи Организации Объединенных Наций : Резолюция 51/194 ГА ООН от 10 февраля 1997 года. – Режим доступу : <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N97/766/29/PDF/N9776629.pdf?OpenElement>

~~~~~ * * * ~~~~~